

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 75 (1990)
Heft: 2

Artikel: La historia ei buca ina lingia grada : observaziuns teologicas tier l'intervesta a Monsignur Haas
Autor: Derungs, Ursicin G.G.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881599>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 21.02.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

L H I S T O R I A E B U C I N L I N G I A G R A D A

Observaziuns teologicas tier l'intervesta a
Monsignur Haas

URSICIN G. G. DERUNGS

L'intervesta che Sia Eccellenza monsignur uestg Haas ha relaschau ils 22 da matg 1990 al redactor Mariano Tschuor sespleiga en ina atmosfera ruasseivla e pacifica. En quella caulda cozza ein las expectaziuns teologicas digl uestg zugliadas, pronunziadas oravontut ella tiarza part dell'intervesta, ed ins ei tentaus de sez ual era ir sut ils tuflàs uestgils e ruassar e durmir. Mo igl ei memia bia paglia e strom che fora e morda atras ils batlinis, schegie ch'il letg fuss schiglioc caulds e loms. Ed aschia san ins buca durmir, mobein vegn allerta, ed in auter maletg, meins emperneivels, pren conturas: Ils plaids digl uestg ein caulds e loms sc'ina paliu da mesastad surtratga cun Cavels-Niessegner. Ed igl ei meglier d'untgir las palius, era quellas teologicas, ni, sch'ins sa buca far quei, silmeins empruar de drenar ellas empau.

Mias remarcas han buca l'intenziun de suondar e commentar filologicamein ils

plaids digl uestg. Quei fuss forsa malgest. La finala ha el plidau libramein, ed ina intervista sto buca esser armada dalla medema rigur scientifica sco in cudisch da teologia. Perquei serestrenschel mo sin las grondas lingias.

Il pregiudezi de Haas

La teologia da monsignur Haas parta dad in pregiudezi fundamental: Il status quo digl uorden giuridic actual della baselgia ei teologicamein il sulet valeivel. Pia ha la «reflexiun» teologica de star en survetsch de quei pregiudezi. Davostier stat in'autra difficultad: La relaziun problematica dil teolog cun la historia!

En mia experientscha sco teolog haiel adina puspei saviu constatar, en tgei difficultads che serius historichers ch'eran el medem temps spirituals, sesanflavan, cu ei vulevan conciliar lur enconuschientschas detagliadas historicas cun lur savida catechetica en fatgs de cardientscha. Quel ch'ei buca historicher de professiun pren la caussa pli lev e cusa ord la teila della historia in vestgiu che va a prau cun sia teologia (sfalsificond beinduras la historia). Quei presuppona ina concepziun fetg reducida e dogmatica della historia sco realitad sempla e surveseivla. Mo la historia ei buca ina biala lingia grada, in svilup linear, logic e sursveseivel. Ella selai buca catalogisar en schemas, teorias e dogmas. «Historia» indichescha enzatgei viv ed organic, ed el medem mumet in realitad plein ruttadiras, contradicziuns ed alternativas

nunspetgadas. Schientscha historica ei schientscha della diversità pusseivla. Quei vala per tut ils fenomens humans de spazi e temps, era per la realità historica «baselgia».

La penetienza ella historia

Igl ei perquei buca de sesmarvegliar, sche ual quels elements che constitueschan l'instituziun «baselgia», han fatg atras las pli grondas midadas el decuors della historia e dattan perquei las pli grondas difficultads ad ina teologia statica e preconcepida: Ils sacraments ed igl uorden hierarchic della baselgia. L'affirmaziun «Jesus ha institui il sacrament e la hierarchia ecclesiastica, ed aschia han quellas instituziuns percurriu il temps ed ein vegnidas tier nus» constat historicamein buc. Era cheu dat ei ruttadiras e discontinuitad, aschizun ch'igl ei beinduras in summa gnanc pusseivel buc d'anflar gia tier Jesus sez l'entschatta dil fil historic, p.ex. per la creisma, e buca perquei che las fontaunas muncassen, mobein perquei che la causa existeva buca. Il sacrament della penetienza sco confessiun privata va segir buca anavos sin Jesus; el fuola via sco instituziun ecclesiastica per 600 onns pli tard sut papa Gregori I. Avon deva ei autras fuormas de penetienza, daco savess ei buca dar autras era oz? (Monsignor Haas anfla era bials plaid en connex cun la penetienza. Mo tut quei ch'el di savess valer exact aschi bein era per autras fuormas de quei sacrament, p.ex. per la penetienza com-

muabla). Era la noziun sezza de «sacrament» (che vegn dil rest da lungatg militar roman e munta «engirament de fideivladà alla bandiera») ed il diember (oz siat) seconstitueschan per plaun e plaun. Els emprems tschenteners ein las cuminanzas ecclesialas «vegnidas o» cun meins «sacraments», ni meglier: ellas vevan in summa buca quella schientscha dil sacrament ch'ei se cristallisada «definitivamein» (ella baselgia catolica) dapi il concil de Trient (l'avel tschentener!). Quei vul secape-scha buca dir ch'ei sappi oz buca esser legitim d'haver siat sacraments; ei significhescha denton che quels san semidar e prender autras fuormas, e ch'il status quo ded ier sto buca esser per tut prezi normativs per oz e damaun.

Ils uffecis ecclesiastics ella historia

Il maletg dils uffecis ecclesiastics (oz uestg, sacerdot, diacon) ei aunc meins surveseivels. La «sacerdotalisaziun» dils ministeris ecclesiastics entscheiva per el tierz tschentener. Ch'ils survients della baselgia seigien sacerdots sa buca vegnir documentau ord il scret dil Niev Testament. Ed avon che la figura digl uestg de Roma (numnaus il Papa) hagi quella muntada centrala e centralistica, (e consequentamein «l'unitad» della baselgia sia tendenza alla uniformità), ha ella stuiu spetgar pli che melli onns sin Papa Gregori VII e siu famus «didactus papae». Ed auncallura semuossa quella sligiazion oz sco buca cuntenteivla, abstrahau dal fatg ch'ella ha

custau persecuziun, saung e veta a tgi che representava era in legitim ni critic pluralissem enteifer las scheinas della Una Sancta. — Ins savess aunc continuar cun exempels. Ell'uiara denter las ideologias e las realitads historicas ston las ideologias adina trer la cuorta. Perquei eis ei meglier, era en quei cass, de far pasch, de respectar la historia ed il niev ch'ella porta ed astga purtar. Nua ch'ins vul per tut prezi clamar en agid la historia per giustificar il stan actual d'ina certa cardientscha ufficala, ston ins tarschinar ella malamein (e quei san ins mo far, sch'ins dicuora cun glieud ch'ha buca ils instruments de controlla) e mobilisar aschi bia «explicaziuns» (ch'ein buca talas) ch'il resultat ei quel d'haver bia fem e pauc barsau.

Il sacerdozi della dunna

«Bia fem e pauc barsau», quella renfatscha san ins buca spargnar diltut als plaids de monsignur Haas. Per exempel cu el plaidd dil secund concil Vatican (il davos ch'ei vegnius celebraus), ina passascha che meritass in'atgna analisa. Mo oravontut cu el plaidd della dunna e la nunpusseivladad ch'ella sappi esser ordinada sco sacerdot, ni de sia funcziun ella baselgia e scaffiziun insumma. Il problem della dunna en societad e baselgia ei memia complexs per ch'ins sappi far ir si el el fem dil discuors sur de sia particulara valur simbolica e sur dil simbols en general. La damonda ei fetg semplia: Pertgei astga ina femna buca esser sacerdot? Ed era la risposta fuss fetg

sempla: Perquei che la baselgia catolica vul buca. Punct e basta. Scadina autra explicaziun ei de memia e resca de selischnar vaden el fem mitologic — nun ch'ins seigi prompts de rispunder dal pugn de vesta psicologic e sociologic alla damonda, pertgei ch'ella (la baselgia catolica) vegli buca (e buca pertgei ch'ei duessi esser a priori nunpusseivel). Teologicamein dat ei neginas raschuns, pertgei ch'ina femna astgass buca esser ordinada.

Monsignur Haas havess saviu tener la lingua indicada sura, relativamein semplia e leala: El vess saviu dir, ton partenent la penetienzia sco il sacerdozi della femna, ch'il dretg canonic actual della baselgia catolica lubeschi ni la penetienzia communabla (capida sco sacrament) ni l'ordinaziun sacerdotala della femna. Aschilunsch vess mintgin saviu capir quei, era sch'ei dat cuninaga in'entira massa damondas che pertuccan p.ex. il tip absolutistic dil regim catholic, della relaziun problematica della baselgia catolica cun sia atgna historia e sias fontaunas — damondas che ston gie buca vegnir svilupadas senz'auter en ina intervesta. Aber monsignur Haas ha fatg (segir buca cun schliattas intenziuns) in pass d'in gener de discuors en l'auter. El ha mischedau il plaun giuridic (canonic) cul plaun teologic, schend (secapescha buca verbalmein): Giuridicamein ei l'ordinaziun della dunna buca lubida, pia eis ella teologicamein nunpusseivla. Monsignur Haas ei buca il sulet che fa quei sbagli. Zaco ei quel endemics alla baselgia catolica senza, schilunsch che quella fa ord sia structura giuridica e sociologica ina verdad reve-

lada ed in pugn de cardientscha. La consequenza ei pli che problematica: numnadamein la substituziun della teologica (sco patratg e scrutaziun) entras il dretg canonic. Ina substituziun che stat fatalmein ella lingua dil concil de Trient, ch'ha, sper tut ses merets, giu la tendenza de substituir la bibla e la tradiziun entras ses agens decrets.

«Teologia» sco ideologia de gruppa

Buca far quella distincziun denter igl aspect giuridic ed igl aspect teologic en caussas de baselgia ha denton sia atgna funcziun: «Teologia» (cheu buca pli el senn

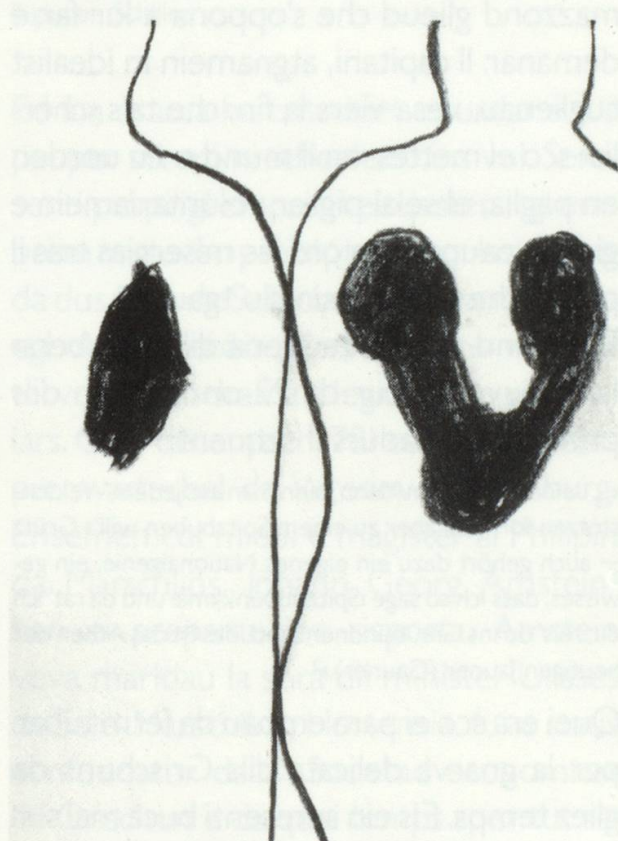
de retscherca seriusa) resca, inagada substituida dal dretg canonic, de daver tar mo pli il hocuspocus per zuppar la structura e practica de pussonza (empau sco la ductrina marxista ei vegnida duvrada per giustificar systems de pussonza). En quellas situaziuns ein discussiuns mo «s-chermaglias» (Spiegelfechtere), eba bia fem e pauc barsau. «Teologia» resca de daver tar ideologia de gruppa, instrument de sia survivenza e pussonza el mund. Ins sa strusch surveser che la practica sezza della nomina ed installaziun de monsignur Haas stat onz sin la lingua de pussonza e prestisch (d'ina gruppa?) che sin la lingua pastoral de cardientscha.

L'unda semova.
En tut quei malruaus
ei ella il grond ruaus
ella setegn.

Unda lomma neu
carsina mei bufatg

aunc sgolan ils utschals el sid.

Dalunsch in desiert cun in grond crap. El tarlisch. Cotgla ardenta.